

Звідси важливість концептуальних положень, на яких передбачається будувати сучасний курс дистанційного навчання. Коротко їх можна викласти наступним чином:

1. У центрі процесу навчання знаходиться самостійна пізнавальна діяльність учня (учіння, а не викладання).

2. Важливо, щоб учень навчився самостійно здобувати знання, користуючись різноманітними джерелами інформації; умів з цією інформацією працювати, використовуючи різні способи пізнавальної діяльності та мав при цьому можливість працювати у зручний для нього час.

3. Самостійне формування знань не повинно носити пасивний характер, навпаки, учень з самого початку повинен бути залучений в активну пізнавальну діяльність, не повинно обмежуватись опануванням знаннями, але неодмінно передбачає їх застосування для вирішення різноманітних проблем навколишньої дійсності.

4. Організація самостійної (індивідуальної або групової) діяльності учнів у мережі передбачає використання новітніх педагогічних технологій, адекватних специфіці даної форми навчання, що стимулюють розкриття внутрішніх резервів кожного учня і одночасно сприяють формуванню соціальних якостей особистості.

Найбільш вдале в цьому відношенні навчання у співпраці (для активізації пізнавальної діяльності кожного учня в мережах), метод проектів (для творчого інтегрованого застосування отриманих знань), дослідні, проблемні методи.

Отже, розвиток дистанційної освіти дозволяє ефективно реалізовувати вимоги Концепції Нової української школи. Це спосіб допомогти сьогоднішнім дітям завтра стати новаторами, цілеспрямованими, творчими і надійними ланками команди, суспільства, країни. Така система освіти вчить жити в реальному світі, вміти реагувати на зміни, критично мислити, бути творчою особистістю [3].

Список використаних джерел

1. Digital Agenda for Europe. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/digitalsinglemarket/en/content/european-digital-strategy> (дата звернення: 27.10.2020).

2. Жевакіна Н. В. Технологія дистанційного навчання: сутність та особливості. *Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка*. 2003. № 4. С. 68–73.

3. Цюман Г. М. Дистанційне навчання: сутність, цілі, принципи, особливості, вимоги. *Програмне забезпечення та адміністрування навчального процесу при ДН*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrainetoday.jimdo.com/дистанційне-навчання>

Віта СЕДУН

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОЛЕКТИВІ

В умовах демократизації виховання, дотримання прав і свобод людини питання про взаємини колективу й особистості набуває особливої гостроти. Протягом багатьох десятиліть вважалося, що особистість повинна безумовно підкорятися колективу. Тотальна колективізація особистості спричинила втрату нею індивідуальності, набуття положення «гвинтика». Сьогодні вітчизняна наука, опираючись на глибинні філософські концепції людини і досвід світової педагогічної думки, шукає нові рішення проблеми формування особистості учня за допомогою колективу.

Кожна людина більшою чи меншою мірою прагне самоствердитися в колективі, посісти в ньому найзручніше місце. Проте процес включення її в систему колективних взаємин складний, неоднозначний і глибоко індивідуальний. Школярі, майбутні члени колективу, відрізняються один від одного станом здоров'я, зовнішністю, рисами

характеру, ступенем товариськості, знаннями, уміннями, багатьма іншими рисами і якостями. Тому вони викликають неоднакову реакцію з боку товаришів і по-різному входять до системи колективних відносин. Суттєво залежить входження особистості в колектив від її індивідуального соціального досвіду, який визначає характер суджень учня, систему його ціннісних орієнтацій, лінію поведінки. Цей досвід може відповідати, а може й не відповідати судженням, цінностям і традиціям поведінки, які склалися в колективі. Там, де ця відповідність має місце, включення особистості в систему відносин колективу значно полегшується. У випадках, коли у вихованця досвід інший (вужчий, бідніший або, навпаки, багатший, ширший, ніж досвід соціального життя колективу), йому важче встановити взаємини з ровесниками. Особливо складним виявляється його становище, коли індивідуальний соціальний досвід суперечить цінностям, прийнятим в даному колективі. Сутичка протилежних ліній поведінки тут неминуча і призводить здебільшого до різних наслідків [1].

Колектив – соціально значима група людей, які об'єднані спільною метою, узгоджено діють для досягнення мети і мають органи самоврядування. Дитячий колектив – об'єднання дітей, згуртованих спільною корисною діяльністю (навчанням, працею, спортом, громадською роботою).

У педагогіці колективом називають об'єднання вихованців, якому властивий цілий ряд важливих ознак. Розглянемо їх. Колектив є соціальною системою, яка виконує такі функції:

- організаторську (полягає в об'єднанні особистостей для виконання певних завдань);
- виховну (спрямована на створення оптимальних умов для всебічного виховання, психічного й соціального розвитку особистості);
- стимулюючу (сприяє формуванню морально-ціннісних стимулів діяльності особистості, регулює поведінку членів колективу, впливає на формування в особистості цілеспрямованості, волі, гуманності, працьовитості, совісності, чесності, гідності тощо).

У школі є такі типи колективів: а) навчальні – класний (первинний або контактний), загальношкільний, предметних гуртків; б) самодіяльні організації – колективи художньої самодіяльності (хор, ансамблі, гуртки); в) товариства – спортивне, книголюбів та ін.; г) об'єднання за інтересами; г) тимчасові об'єднання для виконання певних видів роботи.

Усі типи колективів пов'язані між собою загальною метою навчально-виховної діяльності школи, забезпечують залучення учнів до різноманітної діяльності. Найважливіший за характером діяльності – колектив класу. У ньому виникають найтриваліші стосунки між його членами та між педагогами і колективом. Кожен колектив має органи самоврядування, які разом становлять систему учнівського самоврядування школи. Виховний вплив колективу здійснюється в багатьох напрямках. Передусім він реалізується у колективній діяльності учнів. У спільній діяльності видно успіхи та невдачі кожного вихованця, їх причини. Згуртований колектив одразу ж вживає необхідних заходів: схвалює або засуджує діяльність учня. Успіхи кращих стають прикладом для наслідування.

Принципова відмінність вітчизняної теорії і практики організації педагогічного процесу від зарубіжних, переважно індивідуалістичних, концепцій – у його достовірно колективістських основах. Противники колективного виховання висувають як аргумент факт ніби спочатку приреченого нівелювання вихованців колективу, замаху на індивідуальність. Тим часом діалектика колективного і індивідуального у вихованні очевидна.

Процеси розвитку особистості і колективу нерозривно пов'язані один з одним. Розвиток особистості залежить від розвитку колективу, його рівня розвитку. З іншого боку, активність вихованців, рівень їх фізичного і розумового розвитку, їх можливості і

здібності зумовлюють виховальну силу і вплив колективу. У кінцевому результаті колективне відношення виражене тим яскравіше, чим активніші члени колективу, чим повніше вони використовують свої індивідуальні можливості в житті колективу.

Особливо вагомий внесок у розробку теорії і практики колективу вніс А. С. Макаренко. Він довів, що «ніякий метод не може бути виведений з уявлення про пару: вчитель + учень, а може бути виведений із загального уявлення про організацію школи і колективу». Він першим глибоко обґрунтував струнку концепцію виховального колективу, пронизану гуманістичними ідеями. Педагогічні принципи, покладені ним в основу організації дитячого колективу, забезпечували чітку систему обов'язків і прав, що визначають соціальну позицію кожного члена колективу. Система перспективних ліній, принцип паралельної дії, відношення відповідальної залежності, принцип гласності і інші були направлені на те, щоб викликати краще в людині, забезпечити йому радісне самопочуття, захищеність, упевненість у своїх силах, сформувати постійну потребу руху вперед [4].

Послідовний розвиток ідеї А. С. Макаренка отримали в педагогічних працях і досвіді В. О. Сухомлинського. Убачаючи завдання школи в забезпеченні творчого саморозвитку особистості школяра в колективі, він зробив і реалізував вдалу спробу побудови цілісного педагогічного процесу. В основу своєї виховальної системи творчого розвитку особистості В. О. Сухомлинський поклав ідею спрямування розвитку в дитини суб'єктної позиції.

В останні десятиріччя педагогічні дослідження були спрямовані на виявлення найбільш ефективних форм організації, методів згуртування і формування виховальних колективів, на розробку принципів і методів стимулювання колективної діяльності, розвиток виховальних функцій колективу і самоврядування в ньому, розробку педагогічного інструментування діяльності колективу. Сучасна концепція виховального колективу розглядає його як своєрідну модель суспільства, що відображає не стільки форму його організації, стільки ті відносини, які йому властиві, ту атмосферу, яка йому властива, ту систему людських цінностей, яка в ньому прийнятна. При цьому дитячий колектив розглядається як модель, у якій відбиваються відносини сьогоденного дня суспільства і тенденції його розвитку. Для суспільства дитячий колектив, будучи його осередком, є засобом досягнення поставлених перед ним виховальних задач, а для дитини він виступає передусім своєрідним середовищем його перебування й засвоєння досвіду, накопиченого попередніми поколіннями.

У цей час досліджуються такі питання теорії колективу, як масове, групове й індивідуальне в колективі, проблема колективного цілепокладання; формування соціальної спрямованості особистості і розвиток творчої індивідуальності членів колективу; ідентифікація і відособлення в колективі в їх єдності; єдність педагогічного керівництва, самоврядування і саморегулювань; тенденції розвитку колективу як суб'єкта виховання тощо. В основі згуртування дитячого колективу може лежати не тільки праця, але й спілкування, пізнання, гра й інші види діяльності, організації яких необхідно приділяти спеціальну увагу [2].

Характерними рисами колективу є суспільно значуща, щоденна спільна діяльність, спрямована на її досягнення, наявність органів самоврядування, встановлення певних психологічних стосунків між його членами. Дитячий колектив відрізняється від інших колективів віковими межами, специфічною діяльністю (навчання), послідовною мінливістю складу, відсутністю життєвого досвіду, потребою в педагогічному керівництві. У сучасній літературі поняття «колектив» вживається в двох значеннях: як будь-яка організована група людей (наприклад, колектив підприємства) і як високоорганізована група.

Формування особистості відбувається в процесі діяльності та спілкування, під час яких виникають різноманітні взаємини між людьми, засвоюються елементи культури,

життєві цінності, формується досвід. Як відомо, дитина, яка виросла без людського оточення, не здатна освоїти людську культуру і, навіть, мову. Щоб досягти результатів, кожна людина вступає з іншими в певні стосунки, впливає на людей і підпадає під вплив.

Існують формальні і неформальні, офіційні й неофіційні, політичні і громадські, навчальні і виробничі, дружні та ігрові об'єднання людей, тимчасові і постійні, численні і нечисленні. Кожна людина входить до декількох або багатьох об'єднань. Група людей, які разом діють, знають один одного, часто спілкуються, має назву малої групи або первинного колективу. У них складаються взаємовідносини і норми поведінки, які регулюють життя кожної особи. Тому важливо, щоб первинний колектив здійснював суспільно позитивний вплив на особистість вихованця. А. С. Макаренко писав, що неможливо сформувати суспільно прийнятну особистість, якщо звертати увагу тільки на виховання кожної дитини окремо; необхідно подбати про формування справжнього колективу, який буде позитивно впливати на кожну особу, яка до нього входить.

У психології розрізняють такі рівні розвитку малої групи: I) номінальна, або дифузна група – це люди вперше, або випадково, зібрані разом (новий клас 1 вересня, або пасажери трамваю); II) асоціація – через деякий час стихійного спілкування починають встановлюватися деякі контакти, виявлятися ситуативні лідери; III) кооперація – це група людей, об'єднаних суспільно корисною метою та діяльністю, в ній існують лідери, актив і пасив. Більшість шкільних класів, студентських та виробничих груп знаходиться на цьому рівні. Якщо група має антисоціальні цілі, вона називається у психології корпорацією; IV) вищий рівень – це колектив – група людей, об'єднаних спільною метою, цінностями та способами їх досягнення. Для колективу характерна наявність емпатії, тобто співчуття, гуманістичні взаємовідносини, взаємодопомога, відсутність «знехтуваних», почуття відповідальності та гордості за свій колектив, вірність його традиціям та нормам поведінки і спілкування [3].

Отже, слід мати на увазі, що в повсякденному житті термін «колектив» вживається для позначення об'єднання за однією ознакою (навчальний, виробничий, спортивний тощо). З наукової точки зору, колектив об'єднує людей суспільно значущою метою, основними видами діяльності на базі гуманних, демократичних взаємовідносин, що забезпечує різнобічний розвиток кожної особистості. Отже, справжній (з наукової точки зору) колектив не пригнічує особистість, а створює умови для її повноцінного розвитку і вдосконалення. Тільки в колективі можуть розвинутися організаторські здібності, вміння спілкуватися, здатність самореалізуватися. Велику роль у виховному процесі мають колективні емоції, які непомітно, але дуже міцно впливають на людину.

Список використаних джерел

1. Колектив і особистість. URL: https://pidru4niki.com/10740813/pedagogika/kolektiv_osobistist (дата звернення: 10.11.2022).
2. Формування особистості в колективі. URL: http://4ua.co.ua/pedagogics/yb3ad68b4d53a88521306c27_0.html (дата звернення: 10.11.2022).
3. Виховання особистості в колективі. URL: <https://studfile.net/preview/5458011/page:34/> (дата звернення: 10.11.2022).
4. Сметанський М., Галузьяк В. Проблема виховання особистості в колективі в теоретичній спадщині А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського. *Рідна школа*. 2001. № 5. С. 57.